

BOZOR MUNOSABATLARI SHAROTIDA TA'LIM MENEJERINING BOSHQARUV QARORLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

**Murodov Nodirbek Oybek o'g'li,
Toshkent davlat pedagogika universiteti
Ta'lim muassasalari boshqaruvi yo'nalishi 1-kurs magstranti**

Annotatsiya: Ta'limni boshqarish tizimini rivojlantirishning hozirgi holati ijtimoiy boshqaruvning yangi falsafasini izlash bilan tavsiflanadi. Bu jarayon mamlakatimizda ro'y berayotgan iqtisodiy munosabatlar, ijtimoiy ong, insoniy qadriyatlar va yo'nalishlardagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Ijtimoiy-axloqiy muammolar keskinlashgani sari jamiyatning ta'lim tizimida yuqori malakali rahbarga bo'lgan ehtiyoji ortib bormoqda. Shu munosabat bilan ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish muammosi yangilanmoqda, uning yechimi amalda boshqaruv maqsadlari va erishilgan natijalarning mos kelishini ta'minlash imkonini beradi. Ushbu tadqiqot yuqorida aytib o'tilgan dolzarb masala to'g'risida bayon qiladi.

Kalit so'zlar: Menejer, texnologiyalashtirish, tendentsiya, boshqaruv texnologiyasi, axborot resurslari, pedagogik shartlar, integratsiya, bozor munosabatlari.

Hozirgi vaqtda ta'lim tashkilotchilari orasida o'zlarining boshqaruv faoliyatini qayta ko'rib chiqish va qayta baholash, biznes va ta'limda menejmentning asosiy g'oyalarini birlashtirish orqali jahon menejmenti tajribasini tahlil qilish, baholash va moslashtirish mavjud: boshqaruv qarorlari ular amalga oshirilganda sezilarli darajada yaxshilanadi. Texnologiyalashtirishning ta'lim tizimidagi menejerlarning boshqaruv faoliyatini takomillashtirishga ta'siri butun dunyoda ta'limni rivojlantirishning umumiy ob'ektiv tendentsiyalariga mos keladigan sifat jihatidan yangi holatga olib keladigan barcha faoliyat tizimini maqsadga muvofiq o'zgartirishga yordam beradi. Tashkilot darajasida ilmiy bilimlar va jahon menejmenti tajribasini umumlashtirish texnologiyalashtirishni ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish omili sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Nazariy tahlil asosida ta'lim tizimini boshqarish tajribasini, boshqaruv faoliyatidagi o'z tajribasini o'rganish asosida bir tomondan jamiyatning tobora ortib borayotgan ehtiyojlaridan iborat bo'lgan qarama-qarshilik bilan belgilanadigan tadqiqot muammosi aniqlandi. Ta'limni boshqarishni takomillashtirish, ikkinchi tomondan texnologiyalashtirish sharoitida ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish samaradorligining yetarli emasligi. Yuzaga kelgan qarama-qarshiliklar quyidagilar o'rtasidagi nomuvofiqlik bilan bog'liq: ta'limni boshqarishni texnologiyalashtirishning ob'ektiv zarurati va pedagogika fanida ushbu muammoning yetarli darajada rivojlanmaganligi; texnologik boshqaruvni tashkil etish va texnologiyalashtirish mohiyatining yetarlicha nazariy asoslanmaganligi, dasturiy-maqsadli resurslarni boshqarish texnologiyalari bilan ta'minlanganligi; jamiyatning ta'lim menejeri kasbiga bo'lgan talablarining ortishi va boshqaruv faoliyati sifati ko'rsatkichlarining uslubiy jihatdan rivojlanmaganligi Ta'lim menejeri – boshqaruv faoliyati muammolarni samarali hal etish, natijalarga erishish va boshqaruv tizimini takomillashtirishni ta'minlaydigan professional rahbardir. Ta'lim menejerining boshqaruv faoliyati ilg'or boshqaruv g'oyalarini jamlash va ularni texnologiyaga aylantirish uchun mo'ljallangan. Ta'lim menejerlarining

boshqaruv faoliyatining xususiyatlari quyidagilardan iborat: a) ishlab chiqarish qobiliyati boshqaruv faoliyatining rivojlanishi (darajasi o'zgarishi) ko'rsatkichi sifatida; b) boshqaruv madaniyati ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyati sifati ko'rsatkichi sifatida; c) ta'lim sifati boshqaruv faoliyati samaradorligining ko'rsatkichi sifatida. Texnologik mentalitet - boshqaruvchilar jamoasining jamoaviy ijtimoiy-psixologik holati bo'lib, u ma'lum bir arxetipning xususiyatlarini (barqarorlik va yaxlitlikning tan olinishi) namoyon qiladi va menejerlarning fazilatlari, xususiyatlari, hissiy reaksiyalari majmui sifatida harakat qiladi va qabul qilishga qaratilgan.

Bizning tadqiqotimizda texnologiyalashtirish ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish omili hisoblanadi. Uning ushbu jarayonga ta'siri quyidagi qonuniyatni tan olishga asoslanadi: faoliyat qanchalik samarali bo'lsa, uning muhim xususiyatlari texnologiyaning muhim xususiyatlariga shunchalik mos keladi (operativlik, tejamkorlik, zamonaviylik, integratsiya, yaxlitlik, usullarning o'zini o'zi ta'minlashi; transformativ tabiat, erishish kafolati va natijalarning takrorlanishi). Menejmentni texnologiyalashtirishning mohiyati texnologiya xususiyatlarini boshqarishning barcha funktsiyalarini ta'minlashdan iborat. Ta'lim menejerining faoliyati shaxsning rivojlanishi uchun yaratilgan tashqi sharoitlarning maxsus tashkil etilgan tizimida amalga oshiriladi; boshqaruvda ilg'or g'oyalarni jamlash va ularni texnologiyaga aylantirish uchun mo'ljallangan, dunyo bilan professional o'zaro munosabatlarning dinamik tizimi sifatida qaraladi. Boshqaruv faoliyati qanchalik texnologik rivojlangan bo'lsa, boshqaruv madaniyati shunchalik yaqqol namoyon bo'lishi isbotlangan. Texnologiklashtirish tamoyilini amalga oshirish qoidasi quyidagi boshqaruv harakatlarining algoritmi hisoblanadi: a) boshqaruv muhitida texnologik mentalitetning paydo bo'lishi uchun sharoit yaratish; b) boshqaruv faoliyatini texnologiyalashtirish rejimiga o'tkazish vositasi dastur-maqсадli modelni yaratish; v) boshqaruv texnologiyasining axborot resurslari va instrumental bazasini, shu jumladan "nou-xau" tipidagi vositalarni shakllantirish; d) menejerga o'zining rasmiy va norasmiy maqomini yaxshilash, dastur-maqсадli modelni o'zlashtirish va boshqaruv texnologiyalarini boshqaruv faoliyatiga joriy etish imkonini beradigan rivojlanayotgan muhitni shakllantirish. Texnologiklashtirish printsipi prognoz qilingan natijalarning doimiy dinamikasi jarayonida maqsadlarga oqilona erishish sifatida boshqaruv faoliyatini amalga oshirishga imkon beradi. Boshqaruvni texnologiyalashtirish barcha boshqaruv funktsiyalarini texnologiya sharoitlariga o'tkazishni nazarda tutadi. Boshqaruv texnologiyasi - bu harakatlar algoritmi va takrorlash imkoniyatiga asoslangan optimal, tejamkor usullar bilan qo'yilgan maqsad natijasiga erishishni kafolatlaydigan resurslarni tashkil qilish va taqsimlash san'ati. Boshqaruv texnologiyasi tashkiliy boshqaruv faoliyatining optimal, kontseptual asoslangan darajasi sifatida qaraladi. Texnologiya va texnologiyalashtirish bo'yicha pedagogik adabiyotlarni umumlashtirish texnologiyaning mohiyatini aniqlashga yordam berdi: boshqaruv faoliyatining konsentratsiyasi bo'lgan texnologiya ilg'or g'oyalarni, axborot resurslari tizimini va zamonaviy boshqaruv vositalarini o'z ichiga oladi. Aniqlanishicha, menejmentni texnologiyalashtirish ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatidagi o'zgarishlarga sifat jihatidan ta'sir qiladi. Texnologiyaning muhim xususiyatlari faoliyatning muhim xususiyatlariga mos keladi. Texnologiyani qo'llash natijasida rivojlanish effekti yuzaga keladi, bu boshqaruv faoliyatining sifat jihatidan o'zgarishiga - uning samarali takomillashishiga

yordam beradi. Texnologiya ko'rsatkichlari (diagnostik maqsadlarni belgilash, boshqarish, tuzatish, samaradorlik) faoliyatning muhim xususiyatlariga (maqsadni belgilash, o'zgartirish xususiyati, ongli tabiat, ob'ektivlik) mos keladi. Bu yerda ta'sir yana paydo bo'ladi, bu boshqaruv faoliyati darajasiga muvofiq ta'lim menejeri faoliyatidagi sifat o'zgarishlarining keskin oshishiga olib keladi. Bu boshqaruv faoliyatini takomillashtirishning mohiyatidir. Nazariy tadqiqotlar tajribasi menejmentni takomillashtirish ko'rsatkichlari bo'lgan ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatining xarakterli xususiyatlarini asoslash imkonini berdi: ishlab chiqarish qobiliyati rivojlanish ko'rsatkichi (darajadagi o'zgarishlar), ta'lim sifati boshqaruv samaradorligi ko'rsatkichi, boshqaruv madaniyati boshqaruv sifati ko'rsatkichidir. Ishlab chiqarish qobiliyati - boshqaruv faoliyatining texnologiya xususiyatlarini ko'rsatish qobiliyati. Ta'lim sifati - ta'lim iste'molchilarining (talabalar, ularning ota-onalari, jamiyat, davlat) taqdim etilayotgan ta'lim xizmatlaridan umidlarini qondirish darajasi. Boshqaruv madaniyati - bu maktab hayoti sharoitida (bola va kattalar o'zaro va oflayn aloqada) shaxsning ijtimoiy rivojlanishini va ularga umuminsoniy qadriyatlarni belgilashni ta'minlaydigan faoliyat, xatti-harakatlar va muloqotni boshqarish dasturlarini ishlab chiqish tizimi. Nazariy tadqiqotlar menejment madaniyatining texnologik mohiyatini aniqlashga yordam berdi: boshqaruv an'analari, urf-odatlar, marosimlari, ta'lim menejerlarining qadriyatlari, ularning xatti-harakatlari, faoliyati, muloqoti va boshqalar standarti, boshqaruvning funktsiyalari va vazifalarini aniqlashga yordam berdi. Biz boshqaruvni texnologiyalashtirish vositasi sifatida qaraydigan dastur -maqsadli model bilan ta'lim menejerlarining mahoratidan dalolat beradi. Dastur -maqsadli model ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyati uchun kontseptual asos bo'lib xizmat qildi, boshqaruv faoliyatini dasturiy-maqsadli resurslar bilan ta'minlashga hissa qo'shdi va uni rivojlanish rejimiga o'tkazish imkonini berdi. Boshqaruv faoliyatidagi sifat o'zgarishlari sifat ko'rsatkichi - boshqaruv madaniyatiga muvofiq tavsiflanadi. Boshqaruv madaniyati, boshqaruv faoliyati darajasining ta'lim menejerlari shaxsi madaniyatiga bog'liqligi aniqlandi.

Menejmentni texnologiyalashtirish shartlari o'rganilishi kerak edi, bu ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini rivojlanish rejimiga o'tkazdi: texnologik mentalitetni shakllantirish, model bo'yicha boshqaruv faoliyatini dasturiy ta'minot bilan maqsadli qo'llab-quvvatlash, ta'lim boshqaruv holatining evolyutsiyasi. Eksperimentning asosiy natijalaridan biri shundaki, shahar ta'lim makonida ta'lim menejerlarining texnologik mentaliteti paydo bo'ldi. Texnologik mentalitetni tavsiflash uchun biz quyidagi ta'rifdan foydalandik: ta'lim muassasalari rahbarlari jamoasining jamoaviy ijtimoiy-psixologik holati, ularning sifatleri, xususiyatlari, boshqaruv tamoyillari va usullarini qabul qilish va amalga oshirishga qaratilgan hissiy reaksiyalar yig'indisi. Ta'lim menejerlarining texnologik mentalitetini shakllantirish uning rivojlanishining quyidagi bosqichlariga muvofiq amalga oshirildi: diagnostik, prognostik, faoliyat - baholash va ijodiy. Tahlil boshqaruvni texnologiyalashtirishga moyil bo'lgan menejerlarning jamoaviy ijtimoiy-psixologik holatidagi sifat o'zgarishlarini aniqlashga imkon berdi. Tahlil uchun material arxetipni aniqlash uchun munitsipal boshqaruv muhitini diagnostika qilish natijalari: menejerlarning o'rganilayotgan ijtimoiy-psixologik holatining barqaror va taniqli yaxlitligi edi. Tadqiqot jarayonida texnologik mentalitetning shakllanish darajalari belgilandi, texnologiyalashtirishning umumiy omilining uchta mahsulot-gen sabablarining har biri natijasining unumdorligiga ta'sir darajasi aniqlandi. Ta'lim

menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirishga eng katta ta'sirni texnologik mentalitet ta'minlaganligi isbotlangan, bu esa ta'lim menejerlarini o'zlarining boshqaruv faoliyatini texnologiya shaklida amalga oshirishga undagan. Va natijada biz ta'lim menejerlarining shaxsiy va kasbiy fazilatlarini o'zgarishini, ta'lim tizimidagi rahbarlar maqomining evolyutsiyasini kuzatdik, bunda rahbarning funktsiyalari bosqichma-bosqich boshqaruv funktsiyalariga aylantirildi.

Menejerlar maqomining evolyutsiyasi bu rahbarning jamoatchilik obro'sini rivojlantirishga, ta'lim menejeri rasmiy maqomiga ega bo'lishga yordam beradigan boshqaruv faoliyatidagi bosqichma-bosqich sifat va miqdoriy o'zgarishlarning birligi ekanligi aniqlandi. maxsus oliy ta'lim menejeri) yoki ta'lim menejerining norasmiy maqomini oshirish (rahbar funktsiyalari va davlat va davlat darajasida tan olinishi: malaka toifasini oshirish, ilmiy daraja berish, fanlarni chuqur o'rganadigan maktab direktorini tayinlash, gimnaziya, litsey direktori, davlat mukofotlari bilan taqdirlangan ta'lim muassasalari majmuasining bosh direktori). Munitsipal ta'lim tizimidagi ta'lim menejerlari maqomi evolyutsiyasining miqdoriy ko'rsatkichi eksperiment davomida boshqaruv xodimlarining beqarorligi hisoblanadi. Aniqlanishicha, uzoq vaqt davomida (eksperimentning ikkinchi yili va uning tugaguniga qadar) ta'lim muassasalari rahbarlarining boshqaruv faoliyatidagi o'zgarishlar bosqichma-bosqich, "sifat o'sishi" bilan amalga oshirilgan. xodimlarga stress va boshqaruv jarayonining unumdorligidagi buzilishlar, ya'ni evolyutsion tarzda. Olingan norasmiy ta'lim menejeri maqomi menejment muammolarini hal qilish va uni korporativ tarzda takomillashtirish imkonini berdi.

Aniqlanishicha, dastur -maqsadli model boshqaruv faoliyatini texnologiyalashtirish rejimiga o'tkazishga yordam beradi va rivojlanish uchun sharoit yaratadi. Eksperimental ishlarning natijalari berilgan: ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatidagi sifat o'zgarishlari, boshqaruv funktsiyalarining boshqaruv funktsiyalariga o'zgarishi, ta'lim muassasasi rahbarlarining maqomini ta'lim menejeri maqomiga aylanishi aniqlangan. Orenburg shahridagi ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatida texnologiyaning muhim xususiyatlari mavjudligi fakti aniqlandi. Boshqaruv texnologiyalari va madaniy boshqaruv muhitining o'ziga xosligi shahar ta'lim makonidagi ta'lim muassasalari rahbarlarining boshqaruv faoliyati misolida ko'rsatilgan. Texnologiklashtirish tamoyiliga muvofiq tashkil etilgan boshqaruv faoliyati rivojlanish holatida ekanligi va texnologiya xususiyatlarini namoyon etishi isbotlangan. Bir tomondan menejmentni texnologiyalashtirishni menejment faoliyatini rivojlantirish omili deb hisoblagan bo'lsak, ikkinchi tomondan, bu uning bir qismi edi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari ilgari surilgan gipotezaning to'g'riligini tasdiqladi va quyidagi xulosalar chiqarish imkonini berdi:

1. Texnologiyalashtirish ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish omilidir. Texnologiyalashtirishning mohiyati boshqaruv funktsiyalarini texnologiya xususiyatlari, texnologiyaning muhim xususiyatlari dinamikasiga muvofiq menejerlar boshqaruv faoliyatining muhim xususiyatlari dinamikasi bilan jihatlashdan iborat.

2. Ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatining dastur -maqsadli modeli (statik va dinamik jihatlar) boshqaruvni texnologiyalashtirish vositasi bo'lib, boshqaruv faoliyatini rivojlanish rejimiga o'tkazishni ta'minlaydi.

3. Dasturning ilmiy-uslubiy ta'minoti - ta'lim menejerlari boshqaruv faoliyatining maqsadli modeli (dasturlar, mahalliy aktlar, uslubiy qo'llanmalar va boshqalar) texnologiyalashtirish vositasi sifatida modelni amalga oshirishga yordam beradi .

4. Menejerlarning boshqaruv faoliyatining xususiyatlari: ishlab chiqarish qobiliyati, boshqaruv madaniyati, ta'lim sifati - ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish ko'rsatkichlari bo'lib xizmat qiladi.

5. Pedagogik shartlar majmui (dasturiy ta'minot -boshqaruv faoliyatini maqsadli qo'llab-quvvatlash, texnologik mentalitetni shakllantirish, ta'lim menejerlari maqomi evolyutsiyasi) boshqaruvni texnologiyalashtirishning zarur va yetarli sharti , rivojlanishiga ta'sir etuvchi omil hisoblanadi. ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyati.

menejmentni texnologiyalashtirishga qaratilgan eksperimental ishlar shahar ta'lim makonida boshqaruv faoliyatini sifat jihatidan o'zgartirishga imkon berdi. Ta'lim muassasalari rahbarlari jamoasida texnologik mentalitet paydo bo'lib, menejerlarni barcha boshqaruv funktsiyalarini texnologiyalashtirish rejimiga o'tkazishga undadi ; boshqaruvga dasturiy - maqsadli yondashuv amalga oshirilmoqda . Ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyati dasturiy ta'minlangan - maqsadli resurslar. Texnologiyalashtirish ta'lim menejerlarining boshqaruv faoliyatini takomillashtirish omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Alekseev. Amaliyotda AA biznes boshqaruvi. M.: Texnologik biznes maktabiD993. - 142 b.
2. Anoxin P.K. Funktsional tizimlar umumiy nazariyasining fundamental masalalari. // Funktsiyalarni tizimli tashkil etish tamoyillari. M., 1973. - S. 5-61.
3. Blyaxman L.S. Iqtisodiyot, boshqaruvni tashkil etish va ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni rejalashtirish: Iqtisodiyot bo'yicha maxsus universitetlar uchun darslik. M.: Vyssh.shk., 1991. - 228 b.
4. Bobrovnikov G.N., Klebanov A.I. Yangi texnologiyani yaratishni kompleks prognozlash. -M.: Iqtisodiyot, 1989. -204 b.
5. Batishchev G.S. Faoliyat kategoriyasini qo'llashning tuganmas imkoniyatlari va chegaralari. // Faoliyat: nazariyalar. Metodologiya. Muammolar. Moskva: Politizdat! 990.- S.21-34.
6. Bauer A., Eyxhorn V. Falsafa va prognoz. -M.: Taraqqiyot, 1971.- 424 b.
7. Bezrukova BC Yangi pedagogik fikrlash lug'ati. Yekaterinburg, 1992.- 94 b.
8. Bor M.Z. Ilmiy tadqiqotlarni boshqarish va boshqarish fani // Ilmiy tadqiqotni boshqarish muammolari. M.: Nauka, 1973. S. 11-34.